

vacích fázach sa kládol omnoho väčší dôraz na politické, ekonomické a právne aspekty trvale udržateľného rozvoja, než na odborné otázky ochrany životného prostredia a nikomu nemožno upierať snahu o úspešnosť rokovaní. To, že na svete sú také veľké rozdiely v stupni všeobecného ekonomického, sociálneho aj intelektuálneho rozvoja, že otázky životného prostredia a trvale udržateľného rozvoja na Zemi sa budú dať riešiť len postupne a bude sa musieť o nich ešte veľa rokovať je z hľadiska budúcnosti veľmi dôležitý poznatok.

Hodnota dokumentov a celého Rio procesu teda nie je v jednotlivostiach, ale práve v procese ako celku, v komplexnosti súboru dokumentov, ale aj v tom, že sa mnohé špecifické problémy životného prostredia a rozvoja prvýkrát sformulovali do dokumentov OSN, aj keď najčastejšími slovnými zvratmi v dokumentoch boli "mali byť", "ak je vhodné", "zvlášť", a pod.

Treba však povedať, že tieto dokumenty sa písali pre Nauru, Svazijsko, Santa Luciu, Burundi, Burkina Fasso, ako aj pre USA, Švédsko, Nemecko - čiže kompromisy boli nevyhnutné. Je to tak stále lepšie, ako keby sa dokumenty nenarodili.

Preto sa účastníci zhodli na tom, že stretnutie v Riu bol len začiatok, omnoho dôležitejší bude následný proces, konkretizácia a implementácia Agendy 21. Fakt, že všetky členské štáty OSN - rozvojové aj vyspelé - súhlasia a vyhlasujú, že životné prostredie a rozvoj sú nerozlučne späté a pre trvale udržateľný rozvoj treba vyriešiť problémy načrtnuté v Agende 21 a v ďalších dokumentoch, možno považovať za hlavný výsledok procesu UNCED '92 a Rio Summitu. To je naša spoločná budúcnosť, to je úloha post-Rio procesu. To sme sľúbili podpisom na obrovskú tabuľu tzv. Eart Pledge - Sľub Zeme.

Udržateľnosť bytia

Blahoslav Hečko vo svojom diele Dobrodružstvo prekladu (Slovenský spisovateľ, Bratislava 1991) tvrdí, a možno s ním súhlasí, že prekladateľ neprekladá slová, ba ani konkrétne štylistické prostriedky. Prekladá celok, tlmočí filozofický a estetický zmysel diela, zasadzuje ho do domáceho kultúrneho priestoru a tomuto cieľu sa podriaďujú aj detailné riešenia. Hečko má schopnosť nájsť pre každú situáciu adekvátny výraz, adekvátnu vetu, adekvátny transfer.

Z napísaného je zjavné, že ide o umelecký preklad, o možnosti literatúry a jazykovej kultúry. Nie menej významný, niekedy snáď jednoduchší pre svoju jednoznačnosť, je odborný preklad.

Do Zákona o životnom prostredí zo dňa 5. decembra 1991 sa dostala formulácia "...trvale udržateľný rozvoj". Slovné spojenie z anglického "sustainable development" sa takýmto spôsobom pretlmočilo a na viacerých miestach opakuje, nielen v uvedenej zákone, ale aj v rôznej ekologickej či environmentálnej literatúre.

Rozoberme si najprv "trvale udržateľný rozvoj". Podstatné meno rozvoj v slovenskom jazyku znamená v súčasnej slovnej zásobe niečo spojené s narastaním a zväčšovaním, rozmachom či rozkvetom. V istom období sa dostávalo najmä do spojení s expanziou (rozvoj priemyslu), s búrlivým rastom niektorých odvetví s inváznyimi prvkami, nie bez príznakov zvýšeného úsilia, skrytého alebo zjavného, ideologicky alebo v poslednom období reklamne zdôrazňovaného.

Z biológie vieme, že trvalý, hoci menej búrlivý rast jedného systému, je spravidla obmedzením iného. Prídavné meno udržateľný, sloveso udržať, uchovať, zachovať (napr. poriadok) je najvhodnejšie slovo v tomto spojení (pozri ďalšie väzby v Slovníku slovenského jazyka).

Pozrime sa na obsah a rozsah slov "sustainable development". Sustainable znamená udržateľný (napr. pri živote), podporný (ako podporovať niečo oprávnené). Ďalšie tvary od sustain vyjadrujú dobré vzťahy k živému. Slovo develop znamená vyvinúť sa, vyvíjať sa, ale aj rozvinúť, či ukázať sa, alebo napr. vyvolať

(foto) - viacznačné slovo. V danom kontexte je zjavné, že ho možno náležite preložiť ako vývoj, teda trvale udržateľný vývoj.

Pragmatik by povedal, nehrajme sa na slovíčka, veď je jasné, že ide o taký rozvoj spoločnosti, pri ktorom sa uspokojujú životne dôležité potreby súčasnej ľudskej populácie bez toho, aby to ohrozilo uspokojovanie životne dôležitých potrieb budúcich generácií.

Naozaj je to také jasné? Záleží na tom, ako definujeme životne dôležité potreby. Ak sa ich pokúsime definovať ekologicke, možno hovoriť o ekologickej udržateľnosti.

Čo znamená ekologická udržateľnosť? Azda dlhodobú udržateľnosť foriem života na Zemi v celom bohatstve a rozmanitosti.

Z populačnej genetiky vieme, aký význam pre vývoj má veľkosť populácie. Pri dostatočnej veľkosti možno hovoriť o evolučnej efektívnosti. Pri málopočetných populáciách sa pri pohlavnom rozmnožovaní neodovzďávajú nasledujúcej generácii všetky vlohy, ktoré sú zakódované v genetickom aparáte. Tým mnohé zanikajú.

Ekologická udržateľnosť je nevyhnutnou podmienkou trvale udržateľného vývoja, ale vyžaduje významné hospodárske, technické, sociálne, politické a kultúrne zmeny vo väčšine krajín. Kritériá vývoja sa budú vyjasňovať, spresňovať alebo zviditeľňovať tak, ako bude dozrievať ekologicke myslenie a ako sa bude vyvíjať systém vzdelávania.

V čase, keď toto píšem, sa ozónová diera zväčšuje, znižuje sa plocha tropických pralesov. Druhy zanikajú skôr, ako by boli objavené pre vedu a ľudstvo, plytvá sa energia, narastá znečistenie prostredia. Na jednej strane je zúfalá ľudská bieda, na druhej strane obrovské bohatstvo.

Na záver sa ponúkajú slová významnej prekladateľky a teoretičky prekladu Zory Jesenskej: "Nestačí, ak prekladateľ pochopí slovo alebo väzbu v ich základnom význame, musí ich chápať v celej ich zložitosti a mnohovýznamnosti".

Štefan Maglocký